

③

תוספות הרי"ד

לרבינו ישעיה ב"ר מאלי דטראני

מסכת שבת

יר"ל על-פי כת"י ודפוס ראשון
בצירוף מבוא, ציוני מקורות,
מקבילות, הערות ובאורים

מאת

הרב מרדכי פופוביץ

הוצאת מוסד הרב קוק • ירושלים

פרק ראשון

פרק יציאות השבת

הרבים לא הויא כרשות הרבים, ולא אמרינן בכל היכא **בְּבֵימָא** ידו תיהוי כי ההוא רשותא. רשות היחיד לא הויא מידו דעני, שהרי כשהכניס העני את ידו לפני מלאה ונטל בעל הבית מתוכה או אם הכניסה ריקנית ונתן בעל הבית לתוכה קתני גבי בעל הבית פטור אבל אסור, ואע"ג דלא הוי מחשבון פטורי דארבע משום דלא אתי לידי חיוב חטאת אבל מכל מקום פטור אבל אסור תני ביה, ולא אמרינן תיבטל ידו דעני אצל רשות היחיד ויהא מותר בעל הבית ליטול מתוכה וליתן לתוכה כאחד מזויות הבית², ורשות הרבים

אחרת וקודם שנה בא ישראל ומקבל ממנו החפץ לית ביה משום שנים שעשאו, ומתני דשניהם פטורין משום שהחפץ עדיין לא נעתק לרשות אחרת לגמרי דבחר גופיה גריר. וכתב שם דמדברי רבינו מבואר דלא כמגן אברהם ס"י שו סק"כ שכתב בגוי הבא לבית ישראל וכידו דבר דואר תיישינן שמא טרם שעומד השליח לפוש יקח היהודי הכתב מידו לכן צריך להניחו על הארץ או על השלחן כדי שיעשה העכו"ם הנחה וכן כששולח עכו"ם להביא שכר חוץ לעירוב לא יתננה בידו ולא יקחנה מידו. אלא יכול ליקח

[ג, ב] אמר אביי ידו של אדם אינה לא רשות היחיד ולא רשות הרבים, רשות היחיד לא הויא מידו דעני, ורשות הרבים לא הויא מידו דבעל הבית. כך מצאתי גירסא זו כתובה בכל הספרים¹. אבל המורה מהפך הגירסא וגריס, רשות הרבים לא הויא מידו דעני ורשות היחיד לא הויא מידו דבעל הבית. ונראה לי לקיים גירסת הספרים ולפרש כך, ידו של אדם אינה לא רשות היחיד אם פשטה מרשות הרבים לרשות היחיד לא הויא כרשות היחיד, ולא כרשות הרבים שאם פשטה נמי מרשות היחיד לרשות

1 כן גרס רבינו חננאל. ובעל המאור כתב שכן היא גירסת הגאונים. ועיין בצל"ח שכתב שכן גרסו גם התוספות שבועות ב, א. 2 כלומר מביא ראיה ממה דאסור הרי שלא חשיב כרשות היחיד ממש. ומשמע מדבריו שאין לאסור מטעם דאיתעבידא מלאכה על ידי שניהם, שאם לא כן אין ראיה דלא חשוב רשות היחיד, דאפשר שאף שהוא רשות היחיד אסור מדרבנן. ובשו"ת אבני נזר או"ח ס"י מה אות ג הוכיח מדברי רבינו, שאם יתן אדם חפץ לגוי כשהוא מהלך והנכרי יוציא לרשות אחר, או גוי שהביא חפץ מרשות

76

5

זצוק"ל⁴, דכי אמרינן שדי נופו בתר עיקרו מחייב משום דזרק מרשות הרבים לרשות היחיד. ומאי דהוה קשיא לי במהדורא תנינא⁵, דכיון דנופו קאי ברשות הרבים היכי מצינן לחיוביה, והא בית דכוליה הוי רשות היחיד וחורי הכתלים הסמוכים לרשות הרבים לאו כרשות היחיד דמי⁶. זהו תירוץ, חורי הכתלים אינן זזים ממקומן הילכך ליכא למימר בהו שדינהו בתר רשות היחיד, אלא או הן כרשות הרבים אליבא דאביי, או הן מקום פטור אליבא דרבא. אבל נוף דנייד ואזיל ואתי, התם אמרינן שדי נופו בתר עיקרו וכנח בעיקרו דמי, והוה ליה זורק מרשות הרבים לרשות היחיד. דאי כדפירש המורה דעיקר מחשב ליה לנוף (כאלו הוי) למיהוי דבר חשוב אבל לאו לשוייה רשות היחיד, אמאי אדכר כלל באילן העומד ברשות היחיד, הכי הוה ליה למימר הכא, דאזל ונח על גבי נוף כל שהוא ומשום דאמרינן שדי נופו בתר עיקרו⁷, אלא ודאי מדאדכר

נמי לא הויא מידו דבעל הבית, שהרי כשהוציא בעל הבית את ידו לחוץ מלאה ונטל העני מתוכה או ריקנית ונתן העני לתוכה קתני גבי עני פטור אבל אסור, ואע"ג דלא הוי נמי מחשבון פטורי דארבע משום דלא אתי לידי חיוב חטאת אבל מכל מקום פטור אבל אסור תני ביה, ולא אמרינן תיבטל ידו דבעל הבית אצל רשות הרבים ויהא מותר העני ליטול מתוכה וליתן לתוכה תוך ארבע אמות³. וכיון דשמעינן ממתניתין דלא בטלה ידו אצל אותה הרשות שהושיטה שם אם כן הוציא ידו מלאה פירות לחוץ מותר לו להחזירה מן הדין דלא הויא ידו רשות הרבים. והשתא בעני צע"ג דלא הוי רשות הרבים אם נתנו עליה איסורי כרמלית דרבנן שיהא אסור להחזירה ואם לאו. L

[ד, ב] הכא באילן העומד ברשות היחיד ונופו נוטה לרשות הרבים כו'. פשט הלשון מוכיח כדפירש רבינו ברוך מחלב

3 כן פירש גם הרשב"א ועיין שם מה שתמה על פירוש רש"י. 4 אפשר שהוא רבינו ברוך ב"ר יצחק או חבירו רבינו ברוך ב"ר שמואל הנודע בשם רבינו ברוך מיוון, וראה על רבינו ברוך במשנת הרי"ד בתרביץ טז (תש"ה עמ' 49). רבינו מזכירו גם בחידושי למסכת עבודה זרה לו, ב ושם כותב שכתב חיבור על טהרות, וכן מזכירו רבינו בעוד מקומות ראה ר"ה ג, א; יומא ה, א; נזיר ב, ב. 5 תוספות רבינו למסכת זו הם ממהדורא ג' וד' ולא נמצא ממהדור"ב אלא מעט ראה להלן מד, ב קלד, ב קנו, ב ותכל על דאברין. 6 להלן ז, ב. 7 כן הקשו התוספות והרשב"א, ועיין מהרש"ל. והרא"ש כתוספותיו להלן ח, א כתב דיש ספרי רש"י שכתוב בהם, דאי הוה כוליה במקום אחד אפילו רבנו מודו דשדי נופו בתר עיקרו. וכו' כתב בשפת

ולהניח ביד הגני אפילו כשהוא מהלך. ועיין שר"ת ארץ צבי [פרומר, סי' עה] שרצה להתיר מטעם זה להוציא על ידי קטן דחשיבא עקירתו כדבר שאינו מתכוין וכמתעסק, ואין לחוש לאיסור דרבנן במה שעושה ההנחה, משום דדבריו רבינו מבואר דכהנחה לבר בלא עקירה כלל אין בזה איסור. וכתב דאע"פ שהמג"א שם כתב לאסור, ודאי הלכה כהתוספות רי"ד שהרי אילו היה רואה המג"א את דברי התוספות רי"ד לא היה אוסר, וכמ"ש הרמ"א חו"מ סי' כה ס"ב בשם מהרי"ק, דהיכא דהכתרא לא ראה דברי הקדמון אין הלכה ככתראי. וכתב, דמזה נצמח חידוש דין, דמי ששכח והוציא מרשות הרבים לרשות היחיד ונזכר ברשות היחיד טרם שעשה הנחה מותר לו לעשות הנחה כדרכו, דכל שההוצאה היה דרך שאינו מתכוין אין בהנחה איסור כלל אפילו דרבנן. L

שאלות ותשובות

רבי עקיבא איגר

מאת רבינו הגדול עקיבא נשמתו עדן

בהרב רבי משה זצלה"ה

אב"ד ור"מ דק"ק פוזנא והמדינה

חלק ראשון

כולל חלק א' מספר הפסקים (תשובות לשואלים בהלכה)

וחלק א' מספר הכתבים (תשובות למבקשים באורים)

22/08/2018

אוצר החכמה

זכעת נדפס בהידור רב

עם תיקונים רבים

הדפסת כל ההשמטות במקומם

והערות והארות חשובות מדברי גדולי האחרונים

בהוצאת

ספרי
אור החיים
 מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

ירושלים ה'תשע"א

מלאות שניו עוד עומדים שתי שערות ההמה ולא נמצאו
 בו אתרות דבזה לא חיישינן לנשרו, דאם השומא לא
 נשרו, בודאי שערות גמורות לא היו נושרים, אם כן
 יש לומר דמיירי בכהאי גונא דעדיין ודאי קטן הוא.
ג יש לומר דדוקא היכא דאיכא חשש דעובר בידיים על
 דאורייתא כגון שקידש אשה דאם נחזיקו לקטן ונימא
 דאין הקידושין חלין תעשה בידיים איסור להנשא לאחר
 וכן לענין אכילה ביום כיפורים כמו שכתב המגן אברהם
 בהא חיישינן לשמא נשרו אבל בכיטול מצוה בשב ואל
 תעשה לא חיישינן לנשרו, וצריך עיון לדינא.

עקיבא

לתירוץ דהרא"ש, דהא מיירי באנשים^כ, אלא על כרחך
 כדברינו דאין הפרש בין אנשים לנשים, אלא דהעיקר דבמצוה
 שאינו בר חיובא כלל, אין במצוה זו דין ערבות כלל.
ו יש הרמ"א בהג"ה (סוף סי' ל"ז) ויש אומרים דהאי קטן
 דוקא שהוא בן י"ג שנים ויום אחד, לא הבנתי
 דהא מדאורייתא חייב, ואף דבדקו ולא הביא שתי שערות
 הא בדאורייתא חיישינן שמא נשרו, ואם כן איך שייך בזה
 דאביו לוקח לו תפילין דמשמע דמדין חינוך לכד הוא.
ז למ"ש הב"ש אה"ע (סי' קנ"ה), דאם הביא שתי שערות
 קודם מלאות שניו דהם שומא בעלמא ואחר

סימן ח

76 להרב רבי אברהם נ"י בק"ק מעזריטש

ו עיין מהרש"א סנהדרין (דף ס"ב ע"ב) דלר' יהושע לא
 דרשינן בה פרט למתעסק לקסבר שהוא היתר והיה
 איסור כיון דהשגגה בחתיכה זו חייב, וכן בשבת דבכהאי
 גונא דעסק בחתיכה זו דהוי מלאכת מחשבת דנעשית
 מחשבתו.

א בל זהו תמוה דאם כן אביי ורבא דפליגי בנתכוון לחתוך
 תלוש וחתך מחובר, וכי אזלא הכל שלא אליבא
 דהלכתא, ועיי' ברש"י כריתות פרק ספק אכל (דף י"ט ע"א)
 במתני' דמשמע דר' יהושע דדריש תרתי דבה קאי על
 החטא ועל הידיעה, ועיין.

ו נראה לי דבר חדש דמה דממעטינן מאשר חטא בה
 פרט למתעסק, לא דמתעסק לא נעשית העבירה
 כלל אלא דמקרי עבירה בשוגג, ואך בשוגג כהאי ממעטינן
 מאשר חטא בה דפטור מקרבן אבל מכל מקום מקרי שגגת
 איסור^כ, אבל מה דממעטינן מטעם דמלאכת מחשבת אסרה
 תורה היכא דליכא מלאכת מחשבת אינו בכלל מלאכה ולא
 נעשה העבירה כלל^כ.

א כן יש לומר דמשום הכי נקיט בסוגיין מטעם מלאכת
 מחשבת היינו דיש לומר מה דאמרינן לענין נזקין חייב
 לענין שבת פטור, היינו לומר דאם הנפילה מחיקו היתה

על שאילתו מי שאינו יודע שזהו מלאכת איסור אם
 מחוייבים להפרישו.

ב פרק כיצד הורגל (ב"ק דף כ"ו ע"ב) אמר רבה היתה אבן
 מונחת בחיקו וכו' לענין שבת מלאכת מחשבת
 אסרה תורה, וקשיא לי הא בתוס' בשבת פרק כלל גדול
 [דף ע"ב] ד"ה נתכוון וכו' ותמצית דבריהם דבנתכוין
 לחתוך תלוש היינו שהיה סבור דהוא תלוש והיה מחובר
 מקרי נעשה מחשבתו, אלא דפטור מטעם אחר מקרא דאשר
 חטא בה פרט למתעסק, וזהו בכל אסורים דאם סבר בהמה
 זו חולין והיתה קדשים ושחטה בחוץ דפטור, ואם נתכוין
 לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר בכהאי גונא בעלמא
 חייב, דאם נתכוין לשחוט בהמת קדשים זו בחוץ ושחט
 בהמת קדשים אחר בחוץ חייב, אבל בשבת פטור דלא
 נעשה מחשבתו שלא רצה לחתוך זה עיין שם, אם כן הכא
 דהיה האבן בחיקו ולא ידע מזה דחשב דאינו עושה כלל
 מלאכה, בלא טעמא דמלאכת מחשבת פטור דלא גרע
 מקסבר שהוא תלוש ונמצא מחובר.

ו אף דבאמת גם כן לא נעשית מחשבתו דהא לא רצה
 כלל בנפילת האבן, מכל מקום הא לא צריך לטעמא
 דמלאכת מחשבת, דאפילו בעלמא פטור מטעם מתעסק.

מג. בשו"ת אבני נזר (ארי"ה סי' תלט סק"ו) כתב, שאין זה הטעם שאינו מוציא אחרים, דחרש בר חיוב הוא, אלא דלמאן דאמר לא השמיע לאונו לא יצא ולא
 חשיב דיבור לצאת בו, גם השומע ממנו חשוב כעונה עצמו, כמו הקורא עצמו דלא חשוב מדבר גמור, כמו כן השומע ממנו לא חשוב מדבר גמור. אך
 בפמ"ג (סי' הקפט סק"א) מבואר, שהטעם משום שאינו מחויב בדבר. מד. באגלי טל (מלאכת קוצר אות כד ס"ק יב) העיר על רבינו, משנים שעשאוה שנתמעט
 מבעשותה דכתיב גבי קרבן ומ"מ אינו אלא שבות, כמש"כ הרמב"ם (פ"א ה"ט), ורש"י ותוס' הרא"ש (עירובין לג.), ולא אמרינן שנתמעט רק מקרבן. וכן
 בשו"ת חלקת יואב (סי' ז) האריך להוכיח שמתעסק לא חשיב מלאכה ומותר, וכ"כ בשו"ת ארץ צבי (סי' עו) שמתעסק פטור ומותר לגמרי. וראה במרחשת
 (ח"א סי' מב) שמבאר, שנחלקו בזה תנאים (בכריתות יט): אם מתעסק חשוב עבירה או לא. מה. בשו"ת עונג יו"ט (סי' כ) כתב, שמש"כ שכל היכא דמיפטור
 מטעם מלאכת מחשבת לא מיקרי מלאכה כלל ואין אחר מצווה להפרישו צ"ג, דהא מבואר (כריתות יט) דמתכוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר

בשבת חייב לשלם הנזק ופטור משום שבת, ולא אמרינן ביה קם ליה כדרכה מיניה כדון חייבי מיתות שוגגין כיון דלא היתה מלאכת שבת, לא נעשה כלל מלאכת שבת, אלא דאלו אתרו ביה והיה יודע שהאבן בחיקו או היתה נקראת מלאכה ואם היו מודיעים אותו מהאבן בחיקו ולא אתרו בו או היו בכלל חייבי מיתות שוגגין אבל עתה כיון דלא ידע מהאבן שבחיקו, לא נעשה המלאכה ולא מקרי חייבי מיתות שוגגין, אבל בלאו טעמא דבעי מלאכת מחשבת אלא מטעם מתעסק דפטור גם בשאר אסורים, היינו גם מחטאת, אבל מכל מקום מקרי מלאכה, והוי שגגת מלאכה בלא חיוב חטאת והיה פטור מלשלם הנזק, דהוי חייבי מיתות שוגגין ודוק. **וראייתי** לידידי בעל חוות דעת בספרו מקור חיים (בסי' ת"ל) הקשה בלא ידע שחמץ בביתו אמאי נקטו הפוסקים דהוי שגגת עבירה, הא הוא מתעסק דלא ידע כלל דחמץ בביתו ונדחק לחלק בין עבירה שיש בה מעשה לאין בה מעשה¹⁰.

ולענין עיקר דמתעסק מקרי גם כן עבירה, אלא דלא חייבה התורה חטאת עליו.

וחשבת להביא ראיה ממה דאמרינן ברכות (דף יט ע"ב) המוציא כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק ופסקינן (וכן הוא בשו"ע יו"ד סי' שג) דאם הוא אינו יודע שיש כלאים ואחר רואהו צריך להגיד לו אפילו בשוק לפושטו, ואמאי הא כיון דאינו יודע שבבגדו כלאים, הוי מתעסק וליכא איסור דאורייתא ומותר משום כבוד הבריות, אלא על כרחך דמתעסק הוי גם כן איסור דאורייתא, אלא דלא חייבה תורה קרבן עליו.

אמנם יש לדחות, דכלאים דהאיסור הנאת חימום הוי כמו חלבים ועריות דמתעסק חייבי¹¹, אך מכל מקום העיקר נראה לי כמ"ש¹².

ובזה מוכן לי דברי תוס' פרק קמא דשבת (דף י"א ד"ה ש"מא ישכח ויצא) אליבא דרבא וכו' מבואר מדבריהם דלאביי דגזר גזירה לגזירה היה ניחא דמתעסק הוא על כל פנים דרבנן, ובפשוטו תמוה איך שייך דיאסרו חז"ל מתעסק הא לא ידע שעושה כן ולא יזהר ענין יאסרו חכמים לעשות כן, הא כיון דלא ידע כלל שעושה מלאכה זו דחשב שהוא חלוש לא ידע כלל שיש עליו איסור דרבנן.

ולפי הנ"ל דמתעסק הוי ככל מילי עבירה אלא דמקרי שגגת עבירה, ובכהאי גוונא גזירת הכתוב לפטור מחטאת אבל עבירה יש כאן אלא דמכל מקום בשבת כיון דלא ידע מהמחט לא מקרי מלאכת שבת, [ומהאי טעמא נקטו בדבריהם מלאכת שבת ולא נקטו מתעסק, דמצד מתעסק היה מלאכה דאורייתא, רק מטעם מלאכת מחשבת הוא דרבנן] ובזה שפיר כתבו דלאביי היה ניחא דאסור מדרבנן, היינו דרבנן אמרו אף בלא מלאכת מחשבת הוי מלאכה דרבנן לענין מלאכה שאינה צריכה לגופה וכדומה, ואם כן גם זו דלא ידע מהמחט מצד מלאכת מחשבת הוי מלאכה דרבנן, וממילא אף דהוא מתעסק הוי שגגת מלאכה דרבנן, ודוק. **ונפקא** מינה עוד לדינא¹³ כמה דקיימא לן דמצווה על שביתת עבדו, דאם רואה עבדו שרוצה לקצור תבואה ממחוכר והעבד אמר שרוצה לקצור זה התלוש והרב ידע שהוא מחוכר דאם מתעסק לא הוי מלאכה כלל לא שייך בזה שביתת עבדו דהא העבד אינו עושה מלאכה כיון דחושב שהוא תלוש ואין רבו עובר משום שביתת עבדו, אבל אם מתעסק הוי שגגת עבירה כיון דהרב ידע שהוא מחוכר יש בו משום שביתת עבדו דהא מלאכת מחשבת מקרי כיון דנעשה מחשבתו של עבד לקוצרו אלא דפטור משום מתעסק כמ"ש התוס' שבת (דף עב ע"ב) שהבאנו בתחלת דברינו וכיון דמתעסק הוי שגגת עבירה יש בזה משום שביתת עבדו¹⁴.

ידידו עקיבא גינו מא"ש

מיפטר מטעם מלאכת מחשבת, וכן פסק הרמב"ם ז"ל. וא"כ איך אפשר לאמר שהרואה שחבירו רוצה להתן מחוכר אלא שטועה שחוכר שהוא מחוכר אחר שלא יהא חבירו מצווה להפרישו, הא ודאי ליתא. וכן בנתחון לזרוק ארבע ודוק שמונה פטרינן בשבת משום מלאכת מחשבת, איך אפשר לומר דבזה אין חבירו מצווה להפרישו. ובשו"ת אפיקי ים (חייב סי' לו) כתב, שנחלקו בזה רש"י ותוס' (בי"ק לה). אם מקלקל שפטור בשבת משום מלאכת מחשבת אמרינן בו קם ליה כדרכה מיניה, שהלא פטורא דמקלקל הוא מטעם מלאכת מחשבת, כמבואר בתוס' שם (ר"ה חובל), ואפ"ה לרש"י שם (ר"ה רבא) נחשב מקלקל כחייבי מיתות שוגגין, והתוס' באמת פליגי ע"ז שם. מו. בשו"ת מנחת שלמה כתב, שאין כוונת המקור חיים להחמיר במקום שא"צ מעשה, רק כוונתו שבמקום שחייב לעשות מעשה, היינו כרי שהרב הוה דקפיד רחמנא לא יתקיים ממילא ולהפסיק, לא שייך בו את הפטור של מתעסק, ולכן ביש לו חמץ בתוך ביתו עובר דנהי שלא עשה מעשה לעבור, אבל מאידך לא עשה מעשה לבער את החמץ. וע"ש מה שיישב לפי"ז את כל קושיות רבינו. מו. במרחשת (ח"א סי' מד אות ו) הביא דברי הר"ן (חולין קג). שכתב, שבהנאה דבר שא"מ מותר, וע"כ מוכרי כסות מוכרין כדרכם ובלבד שלא יכוונו, מה שאין כן בריחא מילתא לאביי דא"ל ריחא מילתא היא הוי כמו אכילה ובאכילה אסור אף שאינו מכוון, משום דמתעסק בחלבים ועריות חייב, יעו"ש ברין. ומוכח מדברי שהנאת חימום בכלאים אין דינה כמתעסק בחו"ע שהייב שכן נהנה. מה. בשו"ת ר"ש אייגר (ח"א כתבים סי' כ) הקשה השואל שעדין מוכח משו"ע (י"ד סי' שעב סי"א) שכהן שנמצא באהל המת צריכים להעירו ולהוריעו אף שהוא מתעסק. וע"ע בחלקת יואב (סי' ז), שאע"פ שנהנה מהבית עכ"פ אינו נהנה מהטומאה. ובשו"ת מנחת שלמה (תניא כ"ג סי' ל) כתב, שגם מכלאים יש לדון לענין קושית הברית אברהם על הרשב"א, דמאי ראיה שעשה דוחה לא תעשה בכלאים כציצית, הא אפשר שמצוות לאו ליהנות ניתנו, ותי' שההנאה הוי רק תנאי ללבישה, וא"כ אפשר דלא חשיב כנהנה, ועי' באחינו (ח"א סי' נו) וכן הטומאה הו"ל לאו שיש בו מעשה. מ"ט. עי' במנחת ברוך (א"ח סי' ט) שלענין מעשה שבת שאסור בו ביום אפילו כשוגג, אין נפק"מ שגם במתעסק אסור בו ביום, אפילו לא חשיב כשוגג. ובשו"ת משנה הלכות (ח"ו סי' עז) כתב, שאפילו מלאכה שנעשית בשבת ע"י עכ"ם קרויה מלאכת עבירה אף שגוי פטור ואינו מצוה על המלאכות, כ"ש מתעסק ישראל כיון שאלו היה מתכוין היה חייב מיתה, ודאי דכה"ג מלאכת עבירה הוא, אמנם ודאי לא כדון מויד, אבל נראה רדין שוגג לו לענין איסור שבת ואסורה לאכול בו ביום. ג. בשו"ת מנחת שלמה (תניא סי' ב"ג, ל) כתב שיש מקום לומר שכמו שלענין בהמתו חייב אע"פ שאין כאו מחשבת והוא עצמו אינו חייב בכה"ג כלום. וכן לבית שמאי דקפדי אשביתת כלים. כמ"כ י"ל דה"ה גמי בעבדו אע"ג דהעבד עצמו פטור מכלום הרב

11

פטור לגמרי דהקרא דעולה ויורד מיירי בהעלם טומאה ומצד חיוב חטאת ממילא פטור משום מתעסק, ומדוקדק היטב לישנא דמתני' דברי שא דאכל קודש לא קתני עלה ר' אליעזר אומר וכו' ואינו חייב על העלם קודש כדקתני בסיפא גבי מקדש והיינו דבעי לומר דאינו חייב כלל, ובאכל קודש אדרכא לר' אליעזר דסבירא ליה דקרא רק בהעלם טומאה, ממילא בהעלם קודש חייב חטאת ולא פטור מדין מתעסק, דהא בחלכים ועריות חייב מטעם דנהנה, לזה קתני רק בהעלם מקדש, דליכא חטאת קבוע, משום דהוי מתעסק, ודוק.

עקיבא

76 **ובהיהיא** ענינא אמרתי בישוב קושית התוס' שבועות פרק ידיעות הטומאה (דף י"ט) ד"ה הרי העלם מקדש, והיינו דלכאורה קשה בהעלם מקדש דהיינו דסבר שהוא בית דעלמא אמאי חייב, הא הוי מתעסק כמו סבר שהבהמה חולין ושחטה בחוץ, וצריך לומר דוקא לענין חטאת קבועה מיעטה הכתוב דאשר חטא בה פרט למתעסק, אבל לענין עולה ויורד ליכא קרא, ובפרט למ"ש דמתעסק מקרי שגגת עבירה אלא דלא חייביה רחמנא חטאת ואם כן יש לומר דעולה ויורד חייב, אם כן מיושב קושית התוס' דשפיר אמרינן העלם מקדש

[REDACTED]

סימן ט

לידידי הרב רבי ראובן נ"י אב"ד דק"ק מיצק

הגוף, אם כן גם מזוזה אינה חובת קרקע אלא חובת הגוף הדר בבית, אלא ודאי נראה דחובת הגוף היינו שהוא מלבוש, ואם כן הוא קודם לסוכה ולולב וכל שכן לציצית דציצית תשמישי מצוה ותפילין תשמישי קדושה, עכ"ל.

ובמהכ"ת שגה מאד בכוונת רמ"א דחובת הגוף היינו מלבוש, אלא דכוונת הרמ"א דתפילין חובת

הגוף דהוא מצות עשה שהחיוב מוטל על הגוף לעשותו ואי אפשר לו למצוא טעדיקי למפטר מחובתו, מה שאין כן מזוזה דאין חיוב מוטל על גופו לקנות לו בית לקבוע מזוזה, אלא דאם דר בביתו חל עליו חובת מזוזה ואי בעי דר בבית שאולה ושכורה ופטור ממזוזה, זולת לגבי ציצית הדין עם הבית הלל, דדמי ממש בזה למזוזה, דאין עליו חיוב ללבוש טלית בת ארבע כנפות ולעשות בהם ציצית ואי בעי לובש טלית בת שלש כנפות ופטור מציצית.

אולם נראה מטעם אחר דהדין עם הבית הלל דתפילין קודמין לסוכה ולולב, והיינו כיון דחזינן דשמואל

סבר דמזוזה קודמת לתפילין שכן נוהגת בשבתות וימים טובים, ונראה לי דאין הכוונה דמשום דנוהגת בשבתות וימים טובים הוי מצות עשה שלא הזמן גרמא ונשים חייבות, והוי עשה ששונה בכל, משום הכי עדיף מתפילין דאינה נוהגת בשבתות וימים טובים והוי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות והוי מצות עשה שאינה שונה בכל,

על שאלת רומפכ"ת, במי שאין ידו משגת לקנות תפילין ולולב או סוכה, וכן מי שאין ידו משגת לקנות מזוזה לפתחו ולולב לצאת בו, הי מנייהו קדים.

מקור הדין בירושלמי סוף מגילה (פ"ד ה"ב) וזה לשונו שם תפילין ומזוזה הי קדים שמואל אמר מזוזה קודמת ור' הונא אמר תפילין קודמין, מאי טעמא דשמואל שכן היא נוהגת בשבתות ויו"ט, מאי טעמא דר' הונא שכן היא נוהגת במפרשי ימים והולכי מדברות, מתני' מסייע ליה לשמואל תפילה שבלה עושים אותה מזוזה, ומזוזה שבלה אין עושים אותה תפילה שמעלין בקודש ולא מורידין עכ"ל.

ונראה לענ"ד דהכוונה שכן נוהגת במפרשי ימים, היינו דהחיוב על גופו בכל מקום שהוא, ואין לו מנוס לפטור מזה, מה שאין כן במזוזה דאי בעי מפריש כל ימיו בימים ומדברות, ואין לו בית דירה ופטור ממזוזה, והוא הדין דהוי מצי למימר דאי בעי דר כל ימיו בבית שאולה ושכורה, כן נראה לענ"ד ברור.

וראיתי בספר בית הלל שכתב ביו"ד (סי' רפ"ה סק"ב) וזה לשונו, ונראה לי דתפילין קודמין לסוכה ולולב משום דתפילין חובת הגוף דהיינו ללבוש, דאי לא תימא הכי אלא דסוכה ולולב הוויין גם כן חובת הגוף וכדאיתא בקידושין (דף ל"ז ע"א) דכל שאינו חובת קרקע מקרי חובת

עובר בעשה דומיא דעבר קטן או שוטה דעכ"פ הרב עובר, אמנם לגרור מטה כסא ע"י בהמה שרי, ולא חיישינן להריץ שנוצר כיון שהוא עצמו מותר, וכ"ש שמותר לו לעשות כן ע"י בהמתו, וביותר דבהמה בלא"ה אין לה כוונה, וה"ה לענין עברו מותר לו לעשות דבר זה כגון להגביה צנן אם חושב שהוא תלוש. כיון שגם ע"י אדם גדול מותר לו. כ"ש שמותר לו לעשות כן ע"י עבדו, וע"י צמת דוד וסמ"א.

שאלות ותשובות

אבני נזר

27/08/2018

אורח חיים חלק א'

מאת כבוד קדושת אדונינו מורינו ורבנו הרב הגאון
הקדוש שר התורה ויראת ה' טהורה מאורן של ישראל
מרן אברהם זצוקללה"ה בעהמח"ס אנלי מל

אשר שימש בכתר הרבנות בק"ק פארצאווי, קראשנעוויטין,
נאשעלסק, סאכטשאב, ואור תורתו זרח על כל כנפות הארץ,
בן הרב הגאון הצדיק המפורסם חסידא ופרישא מו"ה זאב נחום
זצלה"ה אבד"ק ביאלא בעהמח"ס אגודת אזור, חתנו ותלמידו
של הרב הגאון האלקי קודש קדשים מלאך ה' צבאות גורא מאד
האדומו"ר הגדול מרן מנחם מענדל זצוקללה"ה מקאצק.

היא ישראלית לכל דברי ובעיני בית דין לדונה. אבל באפיקורוס שמונה על כל יחיד להרגו לא שמענו. אבל שלא צפניו ללא חשיב אפיקורוס כמ"ש הר"י בשערי משונה ובשערי הקדושה דדוקא צפניו חשיב אפיקורוס שוב אסור לנדותו בשבת. וכל זה בתלמיד חכם גמור. אבל בזמן הזה פשוט שאין דנין צוה דין תלמיד חכם. דאפילו לענין ליטרא דהצא לא דיינין כ"ש לזה. ואסור להחריס בשבת. מיהו ציוס טוב תלמי במחלוקת הפוסקים בשביתת עבדו ובהמתו:

סימן מז

ב"ה ה' בחקותי ל"ה למשמונים תרס"ה.

שלום לכבוד הרב החריף ובקי בש"ת מו"ה נתן נטע נ"י האבד"ק קאלביץ.

אישור נסמך חתנו החריף מוהרי"ד נ"י כמה שנהגין נשים שמצטערות מחלצן להקל החלב מדדיהן בכלי זכוכית הנקרא מאמקע הלא מפרק הוא. הדין מפורש באור זרוע שמוותרות לחלוצ על הקרקע. ואף שחולצ צד, צד גם כן מלאכה גמורה. ומכל מקום מותר. ואף שחולצ בכלי ואין המשקה הולך לאיבוד בשעת חליצה. הלא הטעם כחצ באור זרוע משום דהוה ככששים שסחטן לגופן. ועוד דהוה מלאכה שאין צריך לגופה במקום צערא. וטעמים אלו ישן גם במיקל בכלי. ודברי האור זרוע הם במלאכה דש. והצאחים לפסק הלכה בספרי אגלי טל שהוצאחי לאור בעזרת השם יתברך צימים אלו. מלאכה דש סעיף י"ג ועיין שם ס"ק כ"ו ובמלאכה טוחן ס"ק ל"ח אות ל"א. והא דכתב הטורי זהב [סי' ש"כ סק"י] שאל נשפך משקה שאינו מלכין על בגד ורואה לנקותו. על כל פנים לא ישאוב משם תוך כף אחד וישפוך לחוץ [ומעלתו הציא דברי טו"ו אלו] ולא שריטן לי כמו כששים שסחטן לגופן. היינו משום דכששים שסחטן לגופן יש בו פירושים אחרים. א' משום דכל כמה דלא אחשביניהו לצורך המשקין לאו שם משקה עלייהו הואיל ונבלעין באוכל. מה שאין כן הנבלע בצגד משקה גמור. ועוד פי' הרמב"ם ככששים שסחטן לגופן כמבואר באגלי טל ס"ק כ"ו. ואין הימר אלא משום שהוא גם כן מלאכה שאין צריך לגופה במקום צערא. ובעיני הט"ו לאו מקום צערא. אבל צידון דין שרי כדברי האור זרוע:

הק' אברהם:

סימן מח

ב"ה יום ה' תבא רס"ה.

יכתב לחיים בספר. עת יתקע בשופר. כבוד ידידי הרב הגאון הגדול המפורסם אוצר בלום בש"ת מו"ה יואב יהושע נ"י האבד"ק קינצק.

הבטחתי באטוואנק לבנו נ"י שאכתוב לכבודו באריכות דין השם פת בתנור בשבת סמוך למשיכה ונאפה במולאי

ו) והנה המגן אברהם [פי' ש"ו ס"ק כ"ד] כתב בשם תשובת הרשד"ם דמותר לנדות למי שחילל שבת. וכן כתב בשם ספר חסידים סימן מ"ט. ותמהני שעיינתי בספר חסידים ואין שם שום רמז להחיר. רק כתב האיסור לנדות בשבת משום ששבת הוא צריך על כן אין עושין בו אכור. גם בחשוי רשד"ם לא החיר לנדות למי שכבר חילל שבת. רק כתב אההוא דעירובין וזה לשונו כבר הי' אפשר לתרץ דלאפרושי מאיסורא שאני. ומכל מקום אין צריך לכך אלא דדמי זה להתרת נדרים שמוחר לצורך שבת. הכא נמי כיון דהוה לצורך שבת שהי' האיש מחלל עד כאן לשונו. ואם כן אין הימר אלא להציל מאיסור שבת בשעת מעשה דזה לצורך ממש. אבל לענוש על העבר כדי שהנשארם ישמעו ויראו לא מצינו. וכבר כתבתי שלעניות דעמי צההוא דעירובין המעשה שהי' מנדה אם לא יצייט. וצוה אין שום חשש איסור תורה מחמת לענוש בשבת. שהרי בשעת מעשה אין עונשו כלל. ואחר כך אם עובר לוקח הקללה על עגמו. ותמהני על המגן אברהם שכתב צפשיטות דעת הדברי ריבות דמותר לתלמיד חכם לנדות לכבודו בשבת. ולא כתב שהרשד"ם שם בחשוי חולק להדיא על זה. והציא הראי' מהרמב"ם שכתב שכל העונשין אסורין בשבת. וכתב דשמתא חמור ממלקות דהא כמערכא מימנו אנגדא ולא אשמתא. וכיון דמלקות אסור בשבת כל שכן שמתא:

ח) ור"איתי דדברי ריבות שנשאל שאלה זו ממש אם יפה עשה התלמיד חכם שגדוהו לכבודו בשבת. והשיב שמוחר. ומה הראי' מהרמב"ם דדוקא מלקות דאית בי' מעשה. ולפי ענין דעמי יש לדמות הדיחוי דהא ממיר חשיב מעשה משום דדיצורו קעביד מעשה. ועוד דהא צירושלמי שהציא הרמב"ם בספר המנוח אסר הדין גופי' מגזירת הכתוב. ומה הציא הרמב"ם ראי' ואף שכתבו דגמרא דידן לא סבירא לי' לאסור הדין בעצמו, היינו משום שהדין אינו העונש. מה שאין כן שזה הדין ועונשו כאחת. וכבר כתבו התוס' פי' הגחל (דף ק'). בטימא הטעור היכי דקם דינא הדיבור חשיב כמעשה. אם כן אין שום סבירא להחיר. ואותן שהחרימו בשבת העוסקים בספרי הטבע כל ימיהם ודאי לא הי' רק על להבא. וכן זכר החרם בחשונת הרשב"א [פי' סי' מע"ו] ולא על העבר. ומלילה שנידו המון רבנות מישראל. רק החרם הי' אם יעסקו:

ט) בן דבר שורת הדין נראה דאסור וכדעת רשד"ם. ואף אם הי' הדבר מסופק, הלא יש בזה חשש איסור פורה להרמב"ם. ועל המחיר עליו הראי' כדמין במסכת ידים [פ"ד מ"ג]. ומה שהציא דדברי ריבות ראי' מדחשיב צרכי רבים כמו שכתבו הריב"ש וצרכי רבים מותר כל שהוא דיבור לצד ואסור רק משום ודבר דבר ואין בו אפילו שבות. תמהני דנידון דידן אין איסורו משום ודבר דבר. אלא דעונש בשבת נאסר אף בלא מלאכה. ולהרמב"ם נראה שהוא איסור תורה:

י) ומכל מקום צידון דין בעל ד"ר שהי' השאלה בני שבתה החכם צפניו יש להחיר. שהרי קיימא לן דחשיב אפיקורוס. ומנהי להרגו. והוא גרוע מגוי. ובהאי גוונא לא מצינו איסור. רק שלא לענוש ישראל כהיא דלא חבערו צבת כהן שזינתה דאף שצשריפה מכל מקום

שבת שכתבתי צפרי אגלי טל מלאכה זורע סק"ח שפטור. וזהג"ה
שם השגחי על כבודו שכתב צפרי דחייב. וכבודו עדין התאמן
לעמוד על דעתו. והנה בזה לקיים הצטחתי: L

74 א) והנה ראיימו הי' מירושלמי פרק קמח דשבת הלכה ו' [יג].
נהא דצית הלל מחירין לעשות בערב שבת סמוך
לחשיכה והמלאכה תעשה בשבת. צית הלל ילפי מלאכה היתר
ממלאכת איסור. אלו עשה כן בשבת שמה אינו אסור. ופירש
הקרנן עדה כלומר חייב. וחושב כבודו שפי' הירושלמי. אלו עשה
כן בשבת סמוך לחשיכה והמלאכה נעשית למוצאי שבת ואמר
הירושלמי שחייב. והנה זה לשון הקרבן עדה ילפי מלאכה היתר
כו' כל מה שחייב עליו בשבת מותר לעשות בערב שבת סמוך
לחשיכה דהוה לי' כאלו כבר גמר מלאכתו מערב שבת עד כאן
לשוגו. ואם כפי' כבודו. היה לו לומר כל מה שחייב עליו בשבת
סמוך לחשיכה מותר לעשות בערב שבת סמוך לחשיכה אבל עכשיו
כל הראי' חסירה בדבריו. וכל הישר הולך יראה בעליל איך שהקרנן
עדה לא פי' כך הירושלמי. רק מפרש כפשוטו עשה כן בשבת שאין
המלאכה נגמרת בשעת עשי', [והוא כעין דברי הש"ס מנחות (דף
נ"ו:)] אמר ר' אליעזר הניח שאור על גבי עיסה וחמתה חייב עליו
כמעשה שבת ע"ש] והן דברי הנמוקי יוסף פרק ג' דבבא קמח
[גד' הרי"ף י'] נהא דאשו משום חזיו, ומפני מה מותר להדליק
מערב שבת ודולק הולך בשבת. ומירץ צנמוקי יוסף וזה לשונו לא
קשיא לן. שהרי חיובו משום חזיו כזרק התן שבשעה שינא התן
מתחת ידו כאלו באותה שעה נעשה הכל. ולא חשבי' לי' מעשה
דמכאן ולהבא. דאי חשבינן לי' הוה לן למיפטרי' דאנוס הוא שאין
צידו להחזירה כו'. וכן הדין לענין שבת דכי אתחיל מערב שבת
אתחיל. וכמאן דאגמרי' צידים צהאי עינדנא דלית צי' איסורא עד
כאן לשונו. וזה גם כן דברי ירושלמי דמדחייב עליו בשבת אף
שאמר כך בדבר שאין צידו להחזיר אנוס הוא [ואפילו צמא שצידו
להחזיר אם הגמר לאחר כדי דיבור של התראה יכול לומר אשתלין
כמו שכתבו חוס' שבת (דף ד'). ד"ה קודם וזה לשונו ומה שלא
רדה שמה שבת ההתראה] על כרחך חשבינן לי' כאלו בתחילת
מעשיו נעשה הכל. ועל כן בערב שבת מותר. ואין חסר כלום צפי'
הקרנן עדה רק מה שצריך לפרש אסור חייב. ומסרונן זה גם לפי'
כבודו. וצודאי הבא להביא ראי' ממה שמפרש בעלמו הירושלמי
שלא כפי' הקרבן עדה במקום שפי' הקרבן עדה מספיק הוא פועל
צטל. הא חלף:

15) איש מפי איש, ליחא דהיא גופה קשיא למה לא שנה רבי כן
במשנה. הלא זה הוא חיבור המשנה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל
בהקדמה וזה לשונו והוא [רבינו הקדוש] קיבץ כל השמועות וכל
הדינים כו' ששמעו ממשה רבינו עליו השלום ושלמדו צית דין
שכל דור ודור ומיצר מהכל ספר המשנה. ואין לדחוק גם
בזה ולומר כיון דקיימא לן בצית הלל שמוחר בערב שבת סמוך
לחשיכה. כל שכן שחייב בעשה בשבת סמוך לחשיכה. ליחא דעל
כרחק גם צית שמאי דלא ילפי מלאכה היתר ממלאכת איסור מודים
דמוחר מן התורה. ונר של שבת יוכית. רק שגזורים. וצית הלל אין
גזורים. ואיך ילמוד ממה שאין גזורים על דינא דאורייתא. ומניעת
גזירה נוכל לומר זו כמה טעמים. בפרט בזה שהוא גזירה לחזקין.
שהרי כבר קדירה שפוד וגזירת על כרחין אין גזורים. ועיין
ברשב"א. הא חייבא: L

75 ב) מלבד זה אם הי' פי' הירושלמי עשה כן בשבת שנגמר
למוצאי שבת. אין לשנות דברי ירושלמי מאסור לחייב.
ונוכל לפרש כפשוטו. מדאסור בשבת מותר בערב שבת. ואין
להקשות לפרש"י [ג:] דעקירה מערב שבת והנחה בשבת דומה
לשנים שעשאו. [ולא מלאחי דין זה בפוסקים דמה שכתבו החוס'
והפוסקים באחד נכרי אין ראי'. דמלאכה נכרי מלאכה עבירה הוא
לענין נר ששבת]. הכא נמי נאמר בעשה בשבת ונאפה במוצאי שבת
אסור כמו שנים שעשאו. ועשה מערב שבת ונעשה בשבת גם כן
אסור כמו שנים שעשאו. ושם אין ראי' מדאסור בשבת שיהי'
בערב שבת מותר. ועל כן הוצרך לשנות מאיסור לחייב. לא קשיא
שהרי מדברי חוס' רי"ד ריש שבת מבוחר שאם יתן אדם לגוי
כשהוא מהלך והנכרי יוציא לרשות אחר. או גוי שהביא חפץ מרשות
אחרת וקודם שנתבא הישראל ומקבל ממנו החפץ לית צי' משום
שנים שעשאו. ומחמי' דשניהם פטורין משום שהחפץ עדיין לא
נעחק לרשות אחרת לגמרי דבחר גופי' גריר [דלא כמג"א סימן
ש"ז סק"כ] הנה דאף דאתעבידא מלאכה מצינייהו דהוצאה בלא
עקירה או בלא הנחה אינה מלאכה רק על ידי שניהם נעשה
המלאכה. מכל מקום כיון שהישראל לבד לא עשה גם מקצת
מלאכה רק עקירה או הנחה מותר. הכא נמי נאמר גם בזה כיון
שבשעת מעשה לא נעשה גם מקצת מלאכה יהי' מותר. ועל כרחק
באותה שעה נעשה הכל. ודכוותי' בערב שבת מותר: L

ד) יש להקשות על פי' זה דמה ראי' מדאסור בשבת. דאפילו
תחשוב זה למלאכה חול לגמרי הא אסור משום ודבר דבר.
ואפילו להחשיך על התחום לעשות מלאכה במוצאי שבת אסור כל
שכן בזה. [ואם כי יש ליישב דנפקא מינה לנורח מצוה. אך שניא
דתיקא לא משנינא] ונראה ליישב דהנה לכאורה יש להקשות גם
לפי' זה מאין למד הירושלמי כו' ואם מסבירא כו' כמו שהקשינו
באות ג', אך מפורש כן במשנה דמועד קטן (דף י"א). וכל כצעים
שיכול לאכול מהם דמועד כובשן פרש"י שיכול לאכול דמועד שלא
יהא צריך להמתין באכילתן עד לאחר המועד שיהי' נכשין מהר
וראויין לאכול מיד עכ"ל. וקשה אדרבא אם אין ראויין לאוכלן עד
אחר המועד. הא לא נעשה בהם מלאכה דמועד. כמו ביטול קודם

ספר
שאלות ותשובות

ארץ צבי

אשר הכינותי בעניי בחמלת די עלי
אריה צבי פרמער
אבד"ק קאזיגלוב - ר"מ בישיבת חכמי לובלין

לובלין

ליטוויש
בדפוס של ר' עוזר צוועקין נ"י לובארטאווסקא 62

שנת תרצ"ט לפ"ק

וכעת נדפס מחדש
בתוספת הגהות והוספות מהגאון המחבר זצ"ל
על ידי

בן אחי הגאון המחבר זצ"ל
דב פרומר
קרית שמואל - חיפה

בני-ברק ה'תש"נ
וכעת נדפס מחדש בס"ד בשנת תשע"ט

17

ברישא, והנה שם (כ"ט.) ואינ"א בהא קמיפלגי מ"ס סבין
 דמוכח פנימי כפ"ב דמוכח החילוק [ומש"ה בע"י דרך ימין
 כמזבח החילוק] ומ"ס [רע"ק] כול"י מוכח כמקום חרא קרן
 דמוכח חילוק קאי עיי"ה, ומ"מ אחרי' לעיל מינה לרע"ק
 דשי"ך אין מעבירין במוכח ואפ"ג דהוי כולו כד"א לרע"ק
 ומה נפ"מ בין מחחיל מקלה מזה או מקלה מזה וע"כ
 דאפי' בחלה א' ממש שי"ך אין מעבירין להחחיל בהאי קלה
 דפגע ברישא ודוק:

אך יש לדחות כיון דלר"ך ליתן ד' מחנות על ד' קרנות
 א"א שיחשב כל המזבח כד"א דהרי כל קרן מזוה
 בפ"ט וכשפוגע בקרן א' חל מזוה של הזאה על קרן זה
 וכשמעביר לקרן אחר הרי מעביר ממזוה למזוה, אבל
 כג"ד בחלה א' ודאי נראה פשוט דאף שפוגע בקלה א'
 מותר לחתוך מקלה השני ול"ש בזה אין מעבירין כלל,
 ובהיותי בזה יש לבאר דברי ה"ש מפרשים שבחוס' מגילה
 (ו"י) אהא דאחרי' בזבחים (נ"א) שירי הדם הי' שופך
 על יסוד מערבי של המזבח ודייק טעמא דאמר קרא אל
 יסוד מזבח העולה וק' למ"ל קרא סיפ"ל דאין מעבירין על
 המזוות וכש"כ מפתח ההיכל שהוא מערב ביסוד מערבי
 פגע ברישא ויש מפרשים דל"ש אין מעבירין רק כשיש
 לפניו ב' מזוות וע"ז הקשו החוס' מסוג' דמגילה שם
 דאחרי' במגילה אין מעבירין לענין שלא לרמותה מאדר
 ראשון לאדר שני אף דהוי מזוה א', ונלע"ד לישב כוונת
 ה"ש מפרשים דשיקר כוונת הירושל' דכל המזבח חשיב
 כדבר א' וחפץ א' ול"ש אין מעבירין, אך כלפי דאחרי'
 ביומא (ג"ח) לענין ד' מחנות של מזבח הפנימי דשי"ך אין
 מעבירין אף דכל המזבח חפץ א' ע"ז חילקו כנ"ל דבשלהא
 התם דהוי ד' מזוות ד' מחנות על ד' קרנות וכל קרן
 מזוה בפ"ט וכשפוגע מעיקרא בקרן דרומית מערבית חל
 מיזב הזאה על קרן דרומית מערבית וכשמעביר לקרן אחר
 הרי מעביר מזוה שחל עליו מעיקרא ע"כ אף דהמזבח
 כולו כד"א מ"מ שי"ך אין מעבירין משא"כ לענין שירים
 דליכא רק מזוה א' ואין נפ"מ באיזה מקום במוכח ישפכם
 טוב ל"ש אין מעבירין כיון דכל המזבח חפץ א' ודומה
 לחלה א' כנ"ל, וא"כ לק"מ ממגילה דקם הוי מעביר גמור
 מוזמן לזמן אחר מי"ד אדר ראשון ליד אדר ב' וזה ל"מ
 חפץ א' ע"כ שפיר שי"ך אין מעבירין אף במזוה א', משא"כ
 כשירי הדם דכשר על כל המזבח ואין שום נפ"מ בין
 מקום למקום חשיב המזבח לענין השירים כחפץ א' ול"ש
 אין מעבירין כנלע"ד נכון בס"ד :

עוד י"ל דלעולם בשעת ברכת המולח טוחן ימיט על
 התחתונה שעתיד לבצוע עלי' ושחאלו על העליונה
 ואז ל"ש אין מעבירין על המזות כיון דמברך על שניהם
 ואע"ג דהעליונה מוזמנת לפניו יותר ל"מ מעביר במה
 שנותן ימיט על התחתונה רא"י לדבר יעקב אבינו ע"ה
 בראשית מ"ח פסוק י"ד וישלח ישראל את ימינו וישם על
 ראש אפרים והוא הלעיר וגו' שיכל את ידיו, הנה דמנשה
 הי' סמוך לימיט מ"מ העביר ימינו על אפרים אשר
 בשחאלו הנה דכיון דבירך שניהם והגית ידיו על שניהם
 ל"מ מעביר מה שנותן ימינו ע"ז שבשחאלו [ולכאורה י"ל
 לפתש"כ הטו"א מגילה (ו"י) דמקודש עדיף מאין מעבירין
 עיי"ש וה"מ באפרים שאמר עליו ואולם אחיו הקטן יגדל
 ממנו הי' השוב בעיני יעקב מקודש נגד מנשה ומקודש
 עדיף מאין מעבירין, אך ק' לי על הט"א דבתום' יומא
 (ל"ג.) מוכח דאע"ג דחדיר קודם מ"מ אין מעבירין עדיף
 מחדיר עיי"ש וע' מחה"ש (ס"י קמ"ז סק"א),
 והנה בש"ס זבחים (ל"א) ומנחות (מ"ט) מסיק באיבע"י
 דלא איפשטא חדיר ומקודש איזוה קודם, והרמב"ם
 פ' איזה שירלה יקדים, וש"מ דמקודש לא עדיף מחדיר
 אך בירושלמי רפ"ז דטו"ר אימא אהא דרא"א יטמא כהן
 ואל יטמא טו"ר דרא"א ס"ל מקודש עדיף מחדיר, ומרבנן אין
 רא"י להיפך ע"י חוס' רעק"א למשניות שם, וא"כ לכאורה
 הי' ראוי להיות הלכה בירושלמי דמקודש קודם ואף דבש"ס
 דילן מסיק באיבע"י דלא אפשטא, הלא הא דקיי"ל בש"ס
 דילן נגד הירושלמי משום דש"ס בבלי בתרא נגד הירושלמי
 כמ"ס הרי"ף בעירובין, אבל כאן דש"ס דילן מסופק אין ס'
 ש"ס דילן חפיק מיד ודאי של הירושלמי כעין שכ' הרא"ש
 ב"ק (ג:) גבי לרור' צרה"ר והר"ף והרא"ש ר"ס כילד הרגל גבי
 זרק כלי מראש הגג. וא"כ ק' למה פ' הרמב"ם איזה
 שירלה יקדים וא"כ כנוו דאין מעבירין עדיף מחדיר כמו
 כן אין מעבירין עדיף ממקודש וא"כ אפי' במקום מקודש
 אין מעבירין על המזות וע"כ כדאמרן וס"כ מה שנותן
 ימיט על התחתונה ל"מ מעביר כיון שמברך על חתיכה.
 ואח"כ בשעת בליעה שאז נשאר החלה ביד ימינו וראוי
 לבצוע עלי' דכיון שהוא עתה ביד ימינו יותר מוזמנת למזוה.
 ודיקא מעיקרא בשעת ברכה דקאי על שניהם אין נפ"מ
 בין ימין לשחאל דשניהם חשיבי כחדא משא"כ בשעת בליעה
 דאינו בולע רק על א' ימין עדיף :

סי' עה

לימוד זכות על המנהג להוציא ע"י קטן

רעק"א (ס"י ט"ו). השני בעיני דוקא קטן שלא הביע
 לחינוך דבקטן שביע לחינוך אבינו מזו"ה אפי' להפרישו
 וכש"כ שאינו ראוי לספוח לו איסור בידיים. וזכ"א ב"מ
 (ס"י שמ"ג) דאפי' בדבר שאינו רק שבות איכא מיזב
 חינוך, ובה ודאי גם הרשב"א מורה וע"כ לא מצינו שהקל

7 בח"י הרי"מ (ס"י ג') למד זכות ועיקר יסודו ע"ד הרשב"א
 דאיסור דרבנן ספינן לי לקטן בידיים. אמנם ע"ז
 לר"ך ב' פרטים א' שהי' לצורך קטן ולא ללרכו דאיכא
 דעושה ללרכו גם לרשב"א לא ספינן לי בידיים ואדרבא
 מחינן בידי' כמ"ש הר"ן סוף פרק כל כחצי וכבר כתב

הרשב"א רק בקטן שלא הגיע לחינוך או באחר שאינו
 אביו דאינו מלווה בחינוך ואינו מלווה להפרישו רק דאסור
 לספות לו בידים ע"ז מידע הרשב"א דבאיסור דרבנן ליכא
 איסורא אבל בקטן שהגיע לחינוך לגבי אב דאפי' להפרישו
 ← מלווה בזה לא חמיר הרשב"א. וכ"מ בשו"ת רעק"א (סי'
 ק"ו) בתחלת הסימן ע"ד מלכות הספרים ע"י תינוק "פחות
 מכן ט"ו וט"ו וע"ז סובב כל החשונה משמע דבכ"ז כ"ז לית
 דין ולית דין להחמיר :

← **והנה** החילוק בין ללרכו בין ללרכנו כ' הרשב"א יבמות
 משום דכשעושה ללרכנו אחי למסרך לעשות בגדלות
 וי"ל עוד טעם לזה דכשספינן ל' ללרכי ל"ח כשליח האב כמ"ס
 התוס' צ"מ (ו') דבאומר ללכרי אכול צבילה ל"ח חמירה
 ללכרי דאסור אפי' בשאר איסורין דאין איסור רק ללרכנו
 ע"מ. וה"ל ללרכו ל"ח כשליח האב ע"כ אין צו רק איסור
 דלהזהיר גדולים על הקטנים וזה החירו בדרכנו. אבל
 ללרכנו אסור כמו חמירה ללכרי דאפי' דאין שליחות ללכרי
 מ"מ מדרבנן אסור הכ"כ אסור בקטן אפי' דאינו בר
 שליחות. והשם שזכינו לדין דכל איסור ללרכנו הוא כעין
 ← חמירה ללכרי. וא"כ כמו דקיי"ל (בסי' ט"ו ס"ה) דבמקום
 לורך גדול מותר חמירה ללכרי בשבות דרבנן. ה"ל דמותר
 חמירה לקטן בשבות דרבנן במקום לורך גדול. וכיון דאין
 לנו רה"ר דאורייתא שפיר מותר להוליא ע"י קטן במקום
 מלווה ובמקום לורך גדול. והולאת החמין הטמוכין לסעודת
 ש"ק מרתי איחגיגוהו בזה א' דהוא דבר מלווה ללורך עונג
 שבת שזה כל עונג הסעודה של ש"ק שחרי"ת כידוע דכל
 שאר המאכלים קרים וזה תבטיל חס ומשיב את הנפש ע'
 ר"ן וצ"ל המאור בסוגי' דכנתה מצואר דלמאן דמחיר
 להשתמש לאורה בתשמיש של מלווה ה"ל דמותר להשתמש
 לסעודת שבת ע"י"ש הנה דבמקום דמחירין לדבר מלווה גם
 סעודה שבת חשיב דבר מלווה. ומלינו בחוסי' יבמות (צ"ג)
 דמותר לתרום שלא מן המוקף בשביל ענג שבת הנה
 דמותר לבטל מלווה חמיר מפני עונג שבת. וכש"כ בחורף
 שהוא כמעט חילול ש"ק כשלא יהי' לו שום תבטיל חס
 בסעודה. ומטעם זה הוי כמי במקום לורך גדול שא"ל
 להיות בלעדי זה. דאין שיהי' טעם הרשב"א בזה דמחלק
 בין ללרכו דמותר וללרכנו אסור וגם אפי' להחולקים על
 הרשב"א וס"ל דאפי' איסור דרבנן לא ספינן לקטן בידים
 מ"מ גלע"ד היתר הג"ל היתר יפה דבמקום לורך גדול מותר
 ללווה לקטן לעשות שבות עבורנו, דכל הקולא בחמירה
 ללכרי יותר משאר שבות הוא משום דשבות זה לית צ"י
 מעשה כמפורש בעירובין (ס"ח). והיינו שהישראל אינו
 עושה שום דבר רק אומר ללכרי לעשות, וטעם זה ישנו גם
 בקטן דכיון דקטן אוכל גבילות אין מלווין להפרישו וא"כ
 טעם אכילה הקטן לא איכפת לן, ועיקר האיסור רק לזוי
 הגדול דחשיב כספי ל' בידים והרי בלזוי זה אין צו מעשה
 יותר מחמירה ללכרי, ויש לה"ר לזה דע"כ לא חמיר
 חמירה לקטן מחמירה ללכרי דהנה בשבת (קכ"ג) נכרי
 שבת לכבוה אין אומרין לו כבה ואל חכמה קטן שבת
 לכבות אין שומעין לו ופר"ך הש"ס מ"ט קטן מלכרי ע"י"ש

ואי חמרת דחמירה לקטן חמיר מה קושי' דילמא בנכרי
 הקילו במקום הפסד כשאינו אומר לו כפי' ובקטן דחמיר
 לא הקילו וע"כ דשניהם שוין ושקולין ואף דבר"פ מי
 שהתשיך דאם יש לו נכרי לא יתן לקטן, היינו כשיש לפניו
 שניהם מחוייב ליתן דוקא ללכרי דקיל מקטן, אבל מ"מ
 דין שניהם שוה, ובמקום שהקילו בנכרי הקילו גם בקטן :

אך יש לדמות דשאני חמירה ללכרי בשבות דרבנן דהוי
 חרי דרבנן דעלם השבות דרבנן, וגם חמירה ללכרי
 אפי' באיסור דאורייתא הוא רק דרבנן, משא"כ בחמירה
 לקטן ל"ה חרי דרבנן דאיסור דאורייתא אסור מדאורייתא
 לספות לקטן וא"כ ל"ה רק חד דרבנן מה שהוא שבות
 דומה לחמירה ללכרי באיסור דאורייתא, אך השתא דאמית
 להכי שפיר י"ל דגם בהולאה שפ"י קטן הוי חמיר חרי →
 דרבנן א' שאין לנו רה"ר דאורייתא השני שאינו מוליא
 מרה"ר לרה"ר ולא מרה"ר לרה"ר רק מרה"ר לרה"ר דרך
 רה"ר וזה רק דרבנן כמ"ס רשב"א שבת (ל"ו). וא"כ הוי
 שבות דשבות וגם יש צו הקולא של חמירה ללכרי דהוי
 ← שבות דלית צ"י מעשה וה"ל בחמירה לקטן לית צ"י מעשה →
 ושפיר מותר זה במקום לורך גדול [ואף לדעת התוס'
 עירובין (ל"ג). דהמוליא מרה"ר לרה"ר דרך רה"ר א"ת
 צ"י איסור מעביר מה"מ ודאי הלכה כרשב"א שהוא בתרא
 נגד התוס', ולעומת דעת התוס' יחידה איכא דעת יחידה
 דאפי' חמירה ללכרי באיסור דאורייתא מותר במקום לורך
 גדול והעמיקה הרמ"א (בסי' רע"ו ס"ג ונסי' ט"ו ס"ה)
 ולפי דיעה זו גם לפי התוס' מותר בגדל' וזה היתר מספיק
 בס"ד על מנהג ישראל :

עוד יש סניף דהנה דעת אבן העזר (סי' שמ"ט) דזה →
 עוקר וזה מניח מותר בכרמלית וכ' שם דאפי'
 להאוסרין מ"מ במקום מלווה מותר, לפ"ז י"ל דה"ל מעביר
 מרה"ר לרה"ר דרך כרמלית מותר דאפי' מעביר מרה"ר
 לרה"ר דרך רה"ר אסור רק מדרבנן משום מעביר כרשב"א
 הג"ל שבת (ל"ו). ומה שאין צו איסור דאורייתא פשוט
 משום דליכא עקירה והנחה ברה"ר וא"כ הוי כמעביר בלא
 עקירה והנחה וכיון דזה עוקר וזה מניח מותר בכרמלית
 כש"כ מעביר בלא עקירה והנחה כלל דמותר בכרמלית
 וכיון דאפי' בגדול יש לך היתר שפיר יש לסמוך ע"ז בקטן
 להלכה למעשה ככלע"ד נכון בס"ד :

עוד י"ל דכיון דחייב להרשב"א דלעגין איסור זה דאסור
 לספות לקטן בידים הקילו בדרבנן שמוותר לספות
 לו ללרכו, וכי הרשב"א ביבמות (ק"ד). הטעם משום
 דנתתו חד דרגא נעגין איסור זה בדרבנן לגבי דאורייתא
 ע"י"ש ולפ"ז קרוב לומר דהיכא דהוי חרי דרבנן נחית עוד
 חד דרגא ומותר לספות לו אפי' שלא ללרכו אלא ללרכיט
 ע"כ כמעביר מרה"ר לרה"ר דרך רה"ר דהוי שבות דשבות
 כג"ל מותר להוליא ע"י קטן אפי' ללרכנו ודברים של טעם
 הן :

ובעיקר דברי הר"ן פ' כל כתבי דללרכנו מודה הרשב"א
 דלא ספינן לקטן איסור דרבנן, הנה הר"ן

על הקטנים, והי"ט אפי' כשעושה מעלמו לדעתו כמי' (19) רמב"ן שם [וא"כ ל"ש היתר הנ"ל דהו' שבות דלית צ"י מעשה ז"א דכיון דהאיסור מלך הקטן עלמו כל שעושה לדעתו טוב הוי' שבות דלית צ"י מעשה כנ"ל] וכ"כ הרשב"א ר"פ מי שהשחך, והוכיח בתי' הרי"מ לחומ' (סוף סי' ג') דהיי"ד בבתו עיי"ש, ובאמת יש לומר דאפי' בקטן שלא הגיע לחינוך שייך זה, וכמו להזהיר גדולים בשאר איסורין דאפי' בקטן שלא הגיע לחינוך אסור לו לספות לו איסור מדאורייתא כדאי' (בבסי' שח"ג), ולפ"ז אין היתר להוליא בש"ק רק ע"י קטן אחר ואפי' הגיע לחינוך אבל לא בבתו קטן אפי' לא הגיע לחינוך אך בחמין הטמונים לשבת שגם הקטן יאכל מהם יש להסתפק אם חשיב לדעתו כיון דגם לדעת עלמו הוא כדי שיאכל ממנו א"ד קטן אין לו שיקול הדעת ועושה הכל לדעת אביו ע"ג רש"י שבת (קכ"ב):

אמנם י"ל דבהך איסור דקטן אסור מה"מ לטעום מלאכה ללרכנו בזה אין איסור רק במלאכה דאורייתא אבל לא במלאכה דרבנן, ואף דלענין לספות לו בידים דעת הרמב"ם דאפי' דרבנן לא ספינן ודלא כהרשב"א היי"ד באיסור לספות בידים דשייך בכה"מ אבל כשעושה מעלמו לדעתו דזה אין אסור רק בשבת י"ל דכזה → הרמב"ם מודם דאין אסור רק במלאכה דאורייתא ולא דרבנן, ואין דנין ד"ס מדי"ם כדחתן בחס' ידים, וכן להרשב"א דס"ל דאע"ג דספינן לקטן איסור דרבנן בידים היי"ד ללרכנו אבל ללרכנו אסור י"ל דהיי"ד לספות לו בידים איסור דרבנן ללרכנו אבל כשעושה מעלמו איסור דרבנן לדעתו וללרכנו אף להרשב"א מותר, ולפ"ז יתיישב מה שהק' הרשב"א יבמות (ק"ד) בזה דקטן שבה לכבות אין שומעין לו משום דעושה ע"ד אביו והק' הזה כיבוי מלאשא"ל והקשיתו לעיל דהרשב"א הרי אינו מחיר לספות איסור דרבנן רק ללרכנו אבל לא ללרכנו ולפי דבריו איפוא לק"מ דכיון דהקטן עושה מעלמו מותר לגמרי בדרבנן, וא"כ יש סיוע לדברינו מקו' הרשב"א [ומה שישיבתי לעיל הוא דוחק דכל כי האי הו"ל לפרושי, אבל מה שישיבתי כאן ל"ק דהו"ל לפרושי דהוא לגמרי נושא אחר מאיסור לספות לו בידים דבקטן שבה לכבות אין האיסור כלל מחמת זה רק מלך אמה ודוק]:

ואם כנים דכריט שטיר יש להחיד גם בבתו קטן דמחכ"פ → מחמת איזה איסור קאחית עליה אם מלך איסור לספות בידים דאסור בכל איסורין לשנין זה שפיר דומה לאחירה לגמרי בשבות דמותר במקום לוג' משום דהוי' שבות דלית בה מעשה וה"ג ע"י קטן לית ביה מעשה דאסור לכפות בידים אינו כלל מלך הקטן רק מלך הגדול כנ"ל, ואם מלך איסור אהה ובתך דאיסור זה מלך הקטן ול"ת ליה ביה מעשה אבל ע"ז הרי יש היתר האחרון דאיסור זה שלא יעשה קטן מלאכה ללרכנו לא אסרו כלל במלאכה דרבנן ואין ליה לן רה"ר דאורייתא וק"ל:

ואיך שיהי' פירוש הגושרין מדברינו דטוב יותר להוליא → בש"ק ע"י קטן אחר שאינו בנו דבזה היתר ברווחא:

אחרי על החשנה דקטן שבה לכבות אין שומעין לו ואחרי' בנתי' משום דקטן עושה ע"ד אביו והק' הא כיבוי משא"ל ובדרבנן ספי' ל"י בידים וע"ז ח"י דהוי' ללרכנו; אבל לע"ג דהרשב"א עלמו ביבמות (ק"ד) הק' ק"י הר"ן אהא דקטן שבה לכבות ומי' דמחתי' מוכחא דאחי' כרי' דמלאשא"ל אסור מה"מ עיי"ש, עוד ק' לי על הר"ן דהר"ן עלמו בפ' חבים ד"ה ובמקום כ' דמלאכה שא"ל מחיר משאר שבות ומשה' אסור לכבות דליקה בשבת אע"ג דבמקום פסידא ל"ג על שבות עיי"ש וא"כ מה קו' משאר דרבנן על כיבוי משא"ל דדומה לדאורייתא:

אמנם גם דברי הרשב"א ממוהין דקארי לה מה קארי לה הרי הרשב"א ז"ל עלמו ביבמות (ק"ד) בדי' ר' יוחנן [והוא דיבור אחר דיבור הנ"ל סמוך ונראה] כי דללרכנו אסור לספות לו אפי' איסור דרבנן, וי"ל דכיון דכל איסור ללרכנו הוא משום דילתא אחי למסרך כמי' הרשב"א ז"ל שם והיכא דל"ה מילתא דקביעותא ל"ש אחי למסרך כמי' (בסי' שח"ג) וכאן שגפ"ל דליקה דרך מקרה ודאי ל"ה מילתא דקביעותא והי' ראוי להחיר לגמרי בדרבנן ע"כ מחתי' דמחתי' כרי' דכיבוי מה"מ אסור:

ולפי' ד' הרשב"א הנ"ל דכל האיסור ללרכנו הוא דלמא אחי למסרך יש ליישב עוד המכהג להוליא ע"י קטן, דכיון דמכאור בפוסקים דמלוה וטובת הכלל לתקן הרה"ר ע"י עירוב כמי' בשו"ת הרא"ש, ומה שאין עושין בכ"מ הוא מלך אונס ודוחק ע"כ ל"ת מלמא דקביעותא דכל עת מלוה שעת הכושר מוכן הדבר שיחקנו הרה"ר וק"ל:

והנה היתר הרשב"א ל"ש אלא בקטן שלא הגיע לחינוך [או בקטן שהגיע לחינוך שאינו בנו דאין עליו חיוב חיטוך] אבל בבתו שהגיע לחינוך ל"ש זה דע"ז לא כי' הרשב"א כמי' לעיל, אבל היתרים שלי שייכי גם בבתו שהגיע לחינוך דכורס הוי' שבות דשבת דלית בה מעשה, אף יש לדמות ד"ל דמה שהקטן עושה חשיב כשבות דאיה' צ"י מעשה כע"ז במו"ס שבועות (ל"א:) דמה שעושה אחר איסור על ידו חשיב לגמרי מעשה, בשלמא בנכרי ל"ש זה דעשיית הנכרי גופי' לזו מידי הוא ואדרבא הנכרי מחוייב לטעום מלאכה בשבת דנכרי שבת מיי"מ ועיקר האיסור משום למא דידו הוה, והוא אינו עושה מעשה רק אחירה ע"כ חשיב שבות דלית בה מעשה, אבל בקטן שהגיע לחינוך דהאיסור גם וולך הקטן כרי' שיסתפק לשמור השבת גם בגדלות וי"ל דזה חשיב שבות דאיה' בה מעשה, [מי"מ אי"ז ברור ד"ל דמלוה חיטוך אינו על הקטן רק על האב כמי' רש"י בנכיה (מי"ח) דעלי' דאבי' רמי למטובי' ועל"ס הקטן אינו בר חיובא כלל ושיב הוי' שבות דלית בה מעשה] ואף דעכ"פ שייך היתר האחרון לסמוך על אהעו"ז ומעביר מרה"י לרה"י דרך כרמלית דומה לזה עוקר וזה מניח מי"מ על היתר זה לבד קשה לסמוך:

עוד → בבט שהגיע לחינוך מקרא דאיה' ובגך והביא רש"י בתומש כשם מילתא להזהיר גדולים

(*) רק מצד אמה ובגדן כצ"ל

וזהנה כל יסוד היסוד השו"ת הרי"מ (סי' ג') הוא

מחמת דעה הרשב"א דאיסור דרבנן ספינן לקטן צדיים, אך דהרמב"ם פ' להיפך, וע"כ העולם מקילין בהולאה יותר מבשאר שפתיים משום דהוי תרי דרבנן א' שאין לנו רה"ר רק כרמלית, שנים משום דקטן אין לו מחשבה ומשיב כאלו ל"ה עקירה משפט ראשונה לכך

← עכ"ל ה"י הרי"מ ז"ל, ולענין הקלושה ורפושה יש להוסיף דהנה בשו"ת רעק"א (סי' ח') חידש דמהעסק אף שנתמעט מקרבן מ"מ איסור דאורייתא יש בו, אך שהילק בין הדברים דהתוס' כהנו בשנת (ע"ב:) דיש תרי גוויי מהעסק נמכוון לחתוך חלוש ונמלא מחובר וזה חשיב מלאכת מחשבת דפעל באותו דבר שכיון אליו אך שנתמעט מלד בה פרט למהעסק ובה יש איסור דאורייתא חמס כנחשוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר ללא נעשית מחשבתו בזה הפטור מלד דליח מלאכת מחשבת ובה ליכא איסור דאורייתא רק איסור דרבנן כמו דמלינו במלאכה שאי"ל דליה מלאכת מחשבת מ"מ אית ביה איסור דרבנן וכי עס וז"ל ובה מוכן לי דברי החוס' פ"ק דשבת (י"א.) ד"ה שמה ישכח וילא וכו' מצואר בדבריהם דלאבני דגור גזרה לגזרה ה"י ניחא דמהעסק הוא עכ"פ דרבנן ובפשוטו תמוה איך שייך דיחסרו חז"ל מהעסק הא לא ידע שעושה כן ולאיה ענין יחסרו חז"ל מהעסק וכו' ולפי הכ"ל דמהעסק וכו' כיון ללא ידע מהמחט לא מקרי מלאכת שבת וכו' דמלד מלאכת מחשבת הוא דרבנן ובה שפיר כתבו דלאבני ה"י ניחא דאיסור מדרבנן היינו דרבנן אחר אף בלא מחשבת איסור מדרבנן לענין מלאכה שאלל"ג וכדומה וכו' עכ"ד:

← **ולפי"ן** נלע"ד לכאורה לחדש דכסבור לחתוך חלוש זה ונמלא מחובר אחר ליכא לא איסור דאורייתא

ולא איסור דרבנן, איסור דאורייתא ליכא דליח מחשבת ואיסור דרבנן ליכא דכאן אפי' בלאו מחשבת פטור משום בה פרט למהעסק כמו כנחשוון לחתוך חלוש ונמלא מחובר וע"כ לא מלינו דחז"ל גזרו איסור דרבנן במהעסק הי"ד בנוקוס שאם ה"י מלאכת מחשבת ה"י בו איסור שלם של כרת וסקילה [ואע"ג דגם בשבות דרבנן איסור מלאכה שאלל"ג גם שבות דרבנן חשיב כאלו ה"י בו כרה וסקילה כמפורש בשוכה (פ"ו) והיינו משום דבעין דאורייתא חיקון] ושא"כ כנ"ד שאפי' ה"י מלאכת מחשבת ל"ה בו חוב רק איסור לאו י"ל דכשאיט מלאכת מחשבת אפי' איסור דרבנן אין בו, דאין דנין דים מד"ס כדתן במס' ידים:

← **אמנם** נתיישבתי דו"א דא"כ מלאכה שאלל"ג צדיים

ה"י מותר אפי' מדרבנן דציו"ע ליכא אלא איסור לאו, אך י"ל באו"א לפת"ש באבני טור א"י (סי' רנ"א סק"ג) דמהעסק ליכא איסור חורה כלל דבה פרט למהעסק מועט לגמרי אפי' מלאו, אך דבשבת דאיכא סקילה ל"מ מהעסק להפקיע רק איסור כרת אבל איסור סקילה נשאר והוי שונג באיסור סקילה ומ"מ פטור ונחטאת כיון דאין זדונו כרת וע"כ איסור מה"מ משום איסור סקילה שבו דבאיסור סקילה לא נתוועט מהעסק עיי"ש ולפי"ז ליכא דליה מחשבת דשוב ליכא איסור סקילה.

20 ושוב נחמטע מנה פרט למהעסק שלא יהי איסור כלל, וגם איסור דרבנן ליכא ללא מלינו דגזרו חז"ל שבות רק היכא דהפטור מלד דליה מלאכת מחשבת כמו דמלינו דגזרו על מלשאלל"ג איסור דרבנן, אבל היכא דהפטור בכה"מ לאו דוקא בשבת בזה לא מלינו שגזרו חז"ל איסור דרבנן ואין לחדש איסור דרבנן מעלמנו כל שלא מלינו מפורש וזה כיון:

וזהנה בסנהדרין (פ"ה.) דבשנת חנק גם דשא"מ איסור והק' מודה ור"ש דהא שנת נמי שנתה סקילה ומ"מ דשא"מ מזהר ומלינו דבשבת כל דשא"מ ל"ה מלאכת מחשבת עיי"ש ולכאורה ק' הא כנ"ד שהפטור מלד מחשבת איכא עכ"פ איסור דרבנן ולמה דשא"מ מותר לגמרי ול"ל כנ"ל דלעולם כאן הפטור מובה פרט למהעסק ובה אפי' איסור דרבנן ליכא כמו שכתבנו, אך שה"מ הק' דבאיסור סקילה ל"ש פטור מהעסק ע"ז הידלו דכיון דליה מלאכת מחשבת ליכא איסור סקילה, ושוב מחט"י מנה פרט למהעסק דליה ביה איסור כלל וזה דאיח ברורה לדברינו:

וזהנה קטן במקום דאין לו מחשבה י"ל דיינו כדשא"מ →

שאין לו כוונה כלל ומ"ש הו"מ חולין (י"ב:) דקבין כמהעסק היינו משום דבקה"מ בה"מ כשר וא"א לפסול משום דקטן אינו מכיון לשמה כקו' החיס' שם, וע"ז חדשו דקטן דינו כמהעסק כאלו סבור חולין, וזה באמה חידוש שלא זו שאין לו כוונה רק שחשיב כאלו סבור שהוא גאופן אחר, אבל כנ"ד דשא"מ שרי פשוט וברור דקטן חשיב כדבר שא"מ, ומו דכמ"ש החוס' חולין (י"ב:) דקטן חשיב כמהעסק כאלו סבור שהוא חולין ונמלא קדשים, ה"כ חשיב כסבור שהוא חפץ זה ונמלא חפץ אחר דמ"ש, וא"כ ה"ל כנחשוון לחתוך חלוש זה ונמלא מחובר אחר דאין בו איסור כלל אפי' מדרבנן:

אך יש לשדוח כנגד דכ"ז שייך בשעת עקירה דלא אין → מחשבתו ניכר מחוך מעשיו כמ"ש החשו" הרי"מ או אפי' אחר שהוליא כל זמן שלא הניח אין ניכר שדעמו להניח, ובירושלמי רפ"ק דשבת מפורש דכמו דבעינן עקירה משעה ראשונה להוליא כמ"כ בעינן ע"ד להניח פ"ש אבל בשעה שהקטן מניח או ניכר שכונתו לפשות הנחה ודומה לכל המלאכות דאיסור ע"י קטן משום דיש לו מעשה ה"ה בזה, וא"כ דל עקירה והולאה, הרי בהנחה לכד איכא איסור דרבנן:

אך באבני טור א"י (סי' מ"ח סק"ג) הביא אומר מן → החדש דברי חוס' רי"ד ריש שבת דאם נוחן לגוי כשהוא מהלך שהנפרי יגמור או נכרי שהביא חפץ לרה"י וישראל חקבל ממנו מותר לגמרי, והא דריש שבת דשניהם פטורין אבל אסורין הי"ט משום דעדיין לא נגמר ההולאה אלל הראשון משום דידו בחר גופו גריר, אבל בהנחה לכד בלא עקירה פטור ומותר, ולא כדמשמע בחג"א (סי' ע"ז) עיי"ש, וכיון דהחנ"א לא ראה דברי חוס' רי"ד ודאי הלכה כחוס' רי"ד נגד החנ"א כמ"ש הרמ"א חו"מ (סי' כ"ה), דהיכא דהנחרא לא ראה דברי הקדמון אין הלכה כבחראי, ולפי"ז בקטן דכל מעשה הולאה ה"י בהיתר משום דשא"מ

08/01/2020 09:01:20

21

ומתעסק, מחילא בהנחה לבד ליכא איסור כלל אפילו מדרבנן, ולפי' אפילו לרמב"ם דלא ספי' לקטן איסור דרבנן, וכן אפי' כשהקטן עושה עבור הגדול לבד דהרשב"א אוסר בזה כשהוא ללרכנו, מ"מ בהולאה שרי דליה ביה איסורא כלל וכו' כי הפליא חסדו לי ללמוד זכות על מנהג ישראל :

ונצמח חיה חידוש דין דמי ששבת והוליא מרה"ר לרה"י וזכר ברה"י טרם ששעה הנחה מותר לו לעשות הנחה כי אורחיה דכל שההולאה ה' דש"מ אין בהנחה איסור כלל אפי' מדרבנן :

ורנה כבוד הרי"מ (סי' ג') הג"ל מנבאר דהא דבעינן עקירה משעה ראשונה לכך ל"ש רק בהולאה, אמנם באבני טור אור"ח (סי' קפ"ו סק"ו) מנבאר דהיה בכוח ובהגך דמפורש השיעור במשנה דהמנן אבות חידש דכל הני דמפורש שיעורן במשנה אין ח"ש איסור בהם ובכל הני דבעינן עשי' משעה ראשונה לכך עיי"ש, וזה כביר אמרתי בסלפול החלמידי'ם לבאר ביה דברי ירושלמי חרומו' דמודה ר"ל בעמיד להשלים דח"ש איסור מה"מ, וי"ל דהנה בש"ס יומא מנבאר דיש צ' טעמים על ח"ש אי' חלל חלב השני מלד חוי לאלטרופי, ולכאורה קשה למ"ל ב' הטעמים וי"ל ע"פ דברי אבני טור הג"ל דהיכא דח"ש איסור מה"מ ל"צ עשי' משעה ראשונה לכך והיכא דח"ש מותר מה"מ בעי' עשי' משע"ר לכך, וא"כ לכאורה קשה נהא דארי' דח"ש איסור מה"מ משום דחוי לאלטרופי ופי' האחרונים שאם אח"כ יעלה בדעתו לאכול עוד ח"ז חוץ אכילת פרס יהי' חייב וקשה אם כימא ח"ש מותר מה"מ אפי' נמלך לאכול עוד ח"ז יהי' פטור שלמה אכילה משע"ר לכך, אך בחר שיש לנו קרא מכל חלב לרבות ח"ש דאיסור מה"מ, טוב גם טעם דחוי לאלטרופי טוב דהיכא דח"ש איסור ליב עשי' משע"ר לכך, ור"ל דליה ל"י דרשה דכל חלב ע"כ גם טעם חוי לאלטרופי ליכא כיון שלמה אכילה משע"ר לכך, ומש"ה מודה ר"ל בעמיד להשלים דח"ז יהי' אכילה משע"ר לכך טוב גם לר"ל איסור משום חוי לאלטרופי :

מתעסק לי' שכן נהגה להוליא מידי מתעסק כיון דל"ש [אחשביה] :

אמנם נראה דבהא דל"ה עקירה משע"ר לכך ע"כ לאו לענין העלאת קאי לפוטרו מקרבן דחיפ"ל רבעינן מחילתו וסופה שנגה כדליתא שבת (ק"ב) ודוחק לומר דמיירי בשבת שהוא שבת ועשה גם סופו בשוגג דא"כ הו"ל לפרושין וכיון דמתעסק לה סהומי משמע דבין בשוגג בין במזיד פטור משום מתעסק דל"ה מלאכה מחשבת כמו שפירש"י, ובמזיד פטור משום שלמה החלתו וסופו ודון דודאי כמו דבעינן לענין קרבן מחלתו וסופו שנגה כמו כן בעינן לענין חיוב סקילה תו"ס ודון, וכ"כ בחלקת יואב יורד (פי' פ') דבעינן מחלתו וסופו בהתראה ולא סגי בהתראה בסוף עיי"ש שחולק על המנ"ח ודוק מינה ומינה דכחו לענין שיחשב מהעסק בחללת המלאכה כשלא נמכוון לגמור חלי בזה אם ח"ש איסור מה"מ לא חשיב מתעסק, ה"ה לענין ודון היכא דח"ש איסור מה"מ חשיב כמו מחלתו ודון, ואף דבעינן גם מחלתו בהתראה היינו שלא יהי' שוגג גמור וידע שעכ"פ עושה איסור ח"ש שהוא איסור מה"מ, ואם יגמור יהי' ח"ש זה מלטרף לענין החיוב, אבל אי"ל לידע בח"ש ראשון שיגמור האיסור, ור"ה לזה מהא דר' יוחנן דח"ש חוי לאלטרופי וקשה הא ליב אכילה משע"ר לכך, וכמשב כמחלתו שוגג וע"כ דכיון שנתכוון עכ"פ לח"ש חשיב מחלתו ודון ולפי' לדקו דבריט הג"ל :

אמנם לרעם המכ"מ מלוה ג' דסגי בהתראה במשהו אחרון [וכע"ז יש דיעות בה' ס"ת דסני לשמה בשעת גמר כתיבת הס"ס הקי' ובפניה יפיה פי' שלח לענין מקושש כ' להדיא כמ"מ וע' אמרי בינה דיני בב"ח (סי' ג') הביא דברי הפנים יפות והלי' ליה בסלוגתא דר"י ור"ל אי ח"ש איסור מה"מ דלר"ל דח"ש מותר מה"מ ועיקר האיסור משהו האחרון סגי להתרומו במשהו אחרון אבל לר"י דח"ש איסור מה"מ לר"ך לההרומו במחלתו וע' שטשוטי רעיונים (כ"ה:) מדה"ס] וסנידא ליה דלא בעינן מחלתו וסופו ודון אחי שפיר טעם רש"י [בהא דל"ה עקירה משע"ר לכך דהיינו משום דל"ה מלאכה מחשבת] ב"ן בשוגג ב"ן במזיד דא"א לפוטרו במזיד מסקילה משום דמחלתו שוגג דהרי סגי במזיד בסוף המלאכה ע"כ הוכרח רש"י ז"ל לפרש משום דמחלתו כמתעסק דגרע משוגג [ובזה יש ליישב עוד מה שפירש"י דל"ה מחשבת ולא פי' בפשיטות דחשיב מהעסק, דהנה באבני טור אור"ח (סי' ר"כ סק"ג) דנאיסור סקילה לא נמתעט מתעסק, א"כ לענין מזיד ל"ה חיפטר מטעם דמחלתו מתעסק ע"כ הוכרח לפרש משום דל"ה מלאכה מחשבת] :

ואין להקשות ח"ש לענין מחשבת דבעינן גם מחלתו מלאכה מחשבת ומ"ש ודון דסני בודון בסופו לא ק' דשאי' מחשבת שהוא פחלק מגוף המלאכה ע"כ לר"ך גם בהחלתו מחשבת כמו בכל פרטי המלאכה דבעי' גם בחחלתו גם לענין ביטול דבעי' כמאב"ד ואם ביטל ח"ג וחזר וביטל ח"ג ודאי לר"ך שיהי' גם ח"ג ראשון כמאב"ד

ולכאורה ז"א דהנה החוס' הג"ל כי דיש תרי גוויי מתעסק נמכוון לחתוך חלוש ונמלא מחובר חשיב מלאכה מחשבת אך דנהמטט מזה פרט למתעסק בכה"מ, ונמכוון למחובר זה וחתך מחובר אחר בכה"מ חייב אך בשבת פטור דל"ה מחשבת, והנה בהא דל"ה עקירה משע"ר לכך לא ימלט מב' אלו או דפטור משום דל"ה מחשבת וכ"כ רש"י שבת (ה'): וא"כ ל"ש פטור זה רק בשבת ולא בשאר איפורין, ואפי' נימא כפן השני דזה חשיב נמכוון לחתוך חלוש ונמלא מחובר ונמתעט בכה"מ מזה פרט למתעסק מ"מ הא מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה ולמה ח"ש בחלב מותר לר"ל דלא חוי לאלטרופי משום דל"ה אכילה משע"ר לכך, והלא בחלבים ל"ש כלל פטור מתעסק, [זה יש ליישב לפ"מ' הח"ל דח"ש איסור מלד אהשגיה ול"ל דתרווייהו לריכי חוי לאלטרופי ואחשביה ואחשבי' ל"ש רק נמכוון בפוטל כמבואר באור"ח (סי' תמ"ב) גבי דיו של חמץ וא"כ כיון דחשיב

יש חיוב מיתה בפועל שטור המלקות ג"כ מחמת שמה
 הוא חל בפועל אבל בשוגג דבלא"ה ליכא חיוב בפועל
 כלל כשהוא בשוגג רק חיוב לבד ומיזב מלקות שלא בפועל
 הרי כבר חל בשעה עבירה ולי"ה צדיקה וכוון בס"ד.
 וכ"כ באב"י אר"ח (סי' ס"ט) דדבר שחל עמה למפרע חשוב
 עיקר החלות עמה והוא כמו שכתבנו דהחלות בפועל הו"
 עמה :

וראי' לזה מרא"ש מורים (כ"ב) בשם ירושלמי לענין
 קונמות דחשיב יש לו מתירין וסריך דחכם עוקר
 גדר מעיקרו ומשני אין עוקרו אלא מכאן ולהבא גלע"ד
 הסירוס ג"כ כנ"ל דההיתר בפועל הוא מכאן ולהבא :

ובזה מובן הא דמוטיל התראה בשעת ציטול העשה
 כיון דלא חל העבירה למפרע ואז חל העבירה
 בפועל וההתראה הוא לפעול חיוב בפועל ט"כ אז הוא
 דבר בטהו בשעת חלות העבירה בפועל שיהי חלות החיוב
 ג"כ בפועל וככה י"ל לענין מלה ודיל' :

ובצי"ן מה דמדמים מלה לעבירה ברי"ה (כ"ח) לענין
 כפאו ואכל מלה י"א פירש"י והר"ן שכן נהנה
 כמו במחשק בחלבים ועריות חיוב שכן נהנה ובגמ'
 אחרי' רק דרך לריכותא אבל הרמב"ם טוסק בן אליבא
 דאמת בח"ש ה"ה"ת. וכע"ז מ"טו באר"ח (סי' ס"ג) דכמו
 דס"ל להפוסקים באיסורין דע"י טעם כעיקר נהפך ההיתר
 להיות איסור וחי"ב על כל זית שבו כמו כן לענין מלה
 מוטיל טכ"ט לז"ח בכל כו"ת, ולכאורה ק' הא טכ"ט
 ילפי' מניטולי מדין או ממשרת ומלן במלה ול"ל דילפינן
 מלה מעבירה ידיעת ההפכים א' הוא, ומלאתי במדרש
 משלי קפיעל א' סוד"ה דרש ר' תנחום מנן עשרים שנה
 ולמעלה מחשבין לו עונותיו כמה דאח אור מנן עשרים שנה
 ומעלה מה עבודת עבודה ר"ל אחר אין עבודה אלא חפלה
 דכתי' עבדו את ה' ביראה וגו' [והוא חידוש דל"ש עבודת
 החפלה רק מעשרים שנה ולמעלה] משעה שהוא מחשב
 לעבודה מחשב לעבירה עכ"ל הנה דמדמין עבירה למלה,
 ומה דקרי לחפלה עבודת עבודה י"ל לפ"ד הרב ז"ל דע"י
 חפלה עולין כל החו"מ נמלא שהוא עבודה של כל עבודות
 שגוררת אחרי' כל עבודות גס יל"פ כזה מה שדרז"ל
 ולעבדו בכל לבבך איזה עבודה שכלב זה חפלה ולהג"ל
 יל"ס שהוא חלק עבודת הלב של כל עבודות שאפי' עשה
 כל עבודות בלא לב רק שהתפלל בדור ובלב בר חפלה
 כל העבודות נמלא דשעת חפלה הוא שעת עבודת הלב של
 כל החו"מ שלו ודו"ק :

ור"פ' דברי הרב ז"ל הג"ל אולי יש להוסיף לפת"ש בס'
 שיערי אורה דאם אדם מחפלה פ"א כהוגן בכוונה
 ראוי מעלה כל ההפלות הפסוליות שהחפלה מעודו, ולפי'
 אפשר לומר דאף שלא התפלל בדור' רק פ"א ואז חפלה
 כל התפלות של כל יום, ביחד עם כל חפלה עולין ג"כ
 הג"ל א' אור י"א א' במלוא ימותא זילא אב אר
 למפרע האיסור, והכ"כ סגי התראה בשעת התנאי שגורם האיסור
 למפרע, אך בש"ס שבועות (כ"ח) : דלא מהני התראה בשעת
 אכילת התנאי. **במ"ה** במגו' במגו' ב' במגו'
 ל' ב' י"י ח"י"י

וכן בשאר פרטים וה"כ בעינן מחשבת גם בחלי ראשון
 משא"כ ענין זדון דאיע חלק מנוף המלאכה דהרי אפי'
 שוגג חייב תפלת אך דלחייבו סקילה לריך שיהי מזיד וע"כ
 סגי במזיד בהגמר שאז עיקר החיוב :

ובעיקר דברי המ"ח מלה ג' דסגי בהתראה בסוף
 גלע"ד לכאוי ראוי לדבריו מדעת רמב"ן
 וריטב"א מכות (ט"ו) דלמד' ציטלו ולא ציטלו ל"ה
 המרת' סי' דיכול להתרות בשעת ציטול העשה דכיון
 דההורה מלתה הלאו בעשה חשיב זה כחלק מן הלאו
 עיי"ש וק' מ"מ גם בשעת העבירה הוי ג"כ חלק מן
 הטבירה ואז לא נוסח"ל התראה דהתרא' ל"ש התראה
 והוי כחכו' התרה בסוף ולא בשחלה ומ"מ לקי, הנה
 דסגי בהתראה בסוף לבד ד"אין לחלק דשאני בהתראה
 סוף חכילת הכו"ת דח"ש איסור מה"ס, דודאי גם בלאו
 הניתק לעשה אפי' למד' ציטלו ולא ציטלו דפטור כ"ז
 שאינו מבטל העשה היינו דפטור ממלקות אבל ודאי איסור
 תורה יש ואפי' לחוס' פסחים (כ"ט). דמשהה חמץ ע"מ
 לבערו ח"ט עליו הי"ד כשמקיים העשה בסוף מתקן הלאו
 למפרע אבל לא בלא ציטלו לבד וי"ב, וכמו דהתם יש
 איסור תורה בהעבירה לבד מ"מ סגי בהתראה בשעת
 ציטול העשה שגורם מלקות דכיון דהתראה לריך רק
 למלקות מוטיל ההתראה או בשעת ציטול העשה שגורם
 מלקות [כן מובאר מלשון הריטב"א ז"ל עיי"ש] הי"ז מוטיל
 התראה בשעת גמר חכילת הכו"ת שגורם מלקות : L

ז"מ ענין לפנין מלאמי חידוש במכתב הרה"ק בטל
 התני' ז"ל הכרפס בס' גנוי נסתרות [הכרפס
 בירושלים טובב"א] בח"ג הנקרא אור רב במכתב כ"ק שב'
 דכל המורה ומלות שאדם עושה בכל יום עולה בשעת
 חפלה וכ' שם דאפי' דהתורה ומט"ס הי' בלא דור' ולא
 פרחא לפילא מ"מ א"ס החפלה הוא בדור' חפלה כל
 החו"מ עיי"ש דוק ומשכח, והוא כפי' דברי ריטב"א הג"ל
 דחסי התראה בשעת ציטול העשה כיון דהתראה לריך
 למלקות וציטול העשה הרי גורם מלקות ע"כ חשיב לגבי
 מלקות כחלק מן האיסור הי"ג כיון דהחפלה גורם העלאת
 החו"מ לפילא ועיקר דור' לריך למנן שתי' פרחא לפילא
 חשיב לענין זה החפלה כחלק מן החו"מ וסגי בדור' בשעת
 חפלה, [ויש להוסיף ביאור לזה דהנה בשלקית (ט"ו) אי
 דקטלה קילב"ת והק' החוס' דלמא חיירי דקטלה בשוגג
 והק' מהרש"ל הא גם חייבי טימות שוגגין פטורין,
 ומיך מהרש"א דכאן ל"ש זה דכיון דהחיוב על שעת
 עבירה הלאו לא על שעת ציטול העשה ולי"ה צדיקה
 ולכאורה קשה דא"כ גם במזיד ל"ש קילב"ת כיון דלי"ה
 צדיקה :

ונרע"ד לבאר דעת מהרש"א ז"ל דאף דלרש"י חל
 חיוב מלקות בשעת העבירה מ"מ חיוב בפועל
 א"א שיהי' או רק אחר ציטול העשה, ע"כ בקטלה במזיד
 גב. עוד כזה בחוס' שבועות כ"ח. (ד"ה אמר רבא וכו')
 דשבועה שלא אוכל כבר זו אם אוכל זו ואכל האיסור במזיד
 ותנאי בשוגג חייב חטאת, הנה דסגי שוגג בשעת התנאי שגורם
 הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 259